

"Сейфуллин оқулары– 14: Жастар, ғылым, инновациялар: цифрландыру - жаңа даму кезеңі » атты Республикалық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары = Материалы Республиканской научно-теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 14: Молодежь, наука, инновации: цифровизация - новый этап развития». -2018. - Т.І, Ч.1. - Б.164-165

АҚМОЛА ОБЛЫСЫ «БЕЛАГАШ» ЖШС ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ АРПА ӨСІРУДІҢ АГРОТЕХНИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ ЖӘНЕ ӨСІРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖЕТІЛДІРУ

Кожамбаев А.Б.

Ақмола облысы «Белагаш» ЖШС жалпы егістік алқабы – 25 751 мың га, орташа өнімділік – 43 968 т., орташа өнімділік – 17.5 ц/га. 2005 жылдың 25 қарашада «Белагаш» ЖШС алғашқы рет элиталы-тұқым өндіру шаруашылығы атағына ие болды. 11 жыл көлемінде шаруашылық жаздық жұмсақ бидадың (сорт Акмола-2, Шортандинская-95 улучшенная, Омская-36), қатты бидайдың (сорт Корона), арпаның (сорт Астана-2000), сұлының (сорт Арман) тұқымдарын өндіріп келеді. Бұл дақылдың элиталық, 1 репродукциясың еңгізіп келеді. Жалпы қара мал саны шаруашылықта 2016 жылы - 1 627 бас, сүт өндіру орташа есеппен 2 143 т; жемдік сиырдың кірістілігі - 3 651 литр, жылына орташа салмақ өсімі -1 587 центнер, күнделікті орташа тәуліктік тұтыну - 558 гр. [1]

Арпаның Астана-2000 сорты Целинный 213 гибридинан алынып «А.И.Бараев атындағы ҒЗИ-да шығарылған.» Ботаникалық сипаттамасы: қысқа талшықты, қылшықты астық, астық дөнес, жалаңаш, эллипс пішінді, тегіс. 1000 астықтың салмағы 46,1 г. Биологиялық ерекшеліктері: Өсу кезеңі 73-75 күн. Сорты орта пісетін, өсімдік мерзімі 80 күн.шала аздап сезімтал, құрғақшылыққа төзімді. Акуыздың құрамында жемшөптің тағамдық деңгейі орташа 3-4 кг/га нормативтен асып 28,2 кг/га, арқылы, жоғары кірістілік сипатталады. «Астана-2000» ассортименті 2005 жылдан бастап Ақмола, Қостанай және Солтүстік Қазақстан облыстарында кенінен таралды. [2]

Арпа (*Hordeum vulgare*) бүкіл әлемде өсірілетін дақылдардың бірі. Бұл көптеген салалар үшін шикізаттың маңызды түрі, соның ішінде азық-түлік концентраттарын өндіру, ұнтақтарды өндіру, сыра қайнату, мал азық және т.б. Оның химиялық құрамы арқасында, ол біршама басқа дақылдардан ерекшеленеді, арпа функционалдық қасиеттері бар өсімдік материалы ретінде жіктеледі. Бұл астықтың екі пайдалылығын анықтайтын қоректік заттар бар адам тамақтануы және нығайтылған тағам өнімдерін. Арпадағы минералдардың көп мөлшері, бұл сорттар түріне байланысты өзгереді 2,5-ден 3,1г ауытқиды 100 г-ға шаққанда. Теріс ұрықтандырудың жеткіліксіздігі топырақтың бұзылғанын қамтиды иондық тепе-теңдік және кірістілік химиялық құрамы жағымсыз әсер етеді. Арпаның өнімділігі және оның

химиялық құрамына қатты әсер ететін фактор ол азот. Алайда, арпа сорттары азотпен өңделу реакциясы әртүрлі. Қазіргі уақытта далалық эксперименттер жер өңдеу технологиясын оңтайландыруды қамтиды берілген шикізатқа байланысты. Көктемгі азотты себуде арпаны өсірудегі маңызды элемент, өйткені ол керемет ол кірістілік мөлшерін және оның функционалды құндылығын анықтайды. Оның үстіне, бұл дәлелденген барабар калий, магний және фосфорды себуде оң әсер етеді арпа дәніндегі күл, микро және макроэлементтердің жалпы мөлшерін жинауда жақсы.[3]

Зерттеу жұмыс бойынша Ақмола облысы «Белагаш» ЖШС жағдайында арпаның аурулары мен зиянкестерін жоюдың химиялық әдіс-тәсілдері кең тараған. Бірақ бұл әдістің жағымсыз әсері ең алдымен өзіндік микрофлорасын бұзуында, нәтижесінде тұрақты балансы бұзылып зиянды ағзалардың санын реттеу жұмыстары қиындай түседі. Егер қандайда бір зиянды ағзаның химиялық препаратқа төзімділігі қалыптасса, онда бұл ағза түрімен күресу тіпті үлкен мәселеге айналады.

Өсіру элементтерін жетілдіре отырып Ақмола облысы «Белагаш» ЖШС жағдайында арпаның аурулары мен зиянкестерін химиялық жолмен жоя отырып өзіндік микрофлорасын сақтап және өсімдіктің қоршаған орта факторларына төзімділігін жоғалтпай, керсінше өнімділігін арттырудың жаңа теориялық негіздерін жасау бүгінгі таңның өзекті мәселесі болмақ.

Ақмола облысы «Белагаш» ЖШС жағдайында арпаның өсіріу технологиясына баға беріледі. Ақмола облысы «Белагаш» ЖШС жағдайында арпаны өсірудің оңтайлы жүйесі мен мерзімі және мөлшері таңдалады. Арпаны өсірудің шаруашылық және нарықтық тиімділігі анықталады. Арпаны өсіру технологиясына енгізілетін ерекшеліктердің өнім сапасына тигізетін әсері бағаланады.

Әдебиеттер тізімі

1. <http://agrotnk.kz/gruppa-kompaniy-too-agrofirma-tnk/too-belagash/>
2. Можаяев Н.И., Серікпаев Н.А., Стыбаев Г.Ж. «Мал азығын өндіру практикумы»// -Астана, 2013ж.-121б.
3. Ewa Cieślak, Elżbieta Pisulewska, Robert Witkowicz, Agnieszka Kidacka., ASSESSMENT OF THE IMPACT OF VARIOUS AGRICULTURAL TECHNOLOGY LEVELS ON THE CONTENT OF ASH AND MINERALS IN GRAIN OF SELECTED SPRING BARLEY CULTIVARS

Ғылыми жетекші а.ш.ғ.к Бегалина А.А